

Indledningen er redigeret af Jon Tafdrup og Kirsten Vad

Tilsyn ved dr.phil. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Den Danske Nødvendighed”

ved Kim Steen Ravn

Indhold

- 1 Anledning
- 2 “Den Danske Nødvendighed”
- 3 “Den Danske Nødvendighed” i Højskolesangbogen
- 4 Anvendt litteratur
- 5 Anvendte websider

1 Anledning

Fædrelandsdigtet “Den Danske Nødvendighed” er skrevet på baggrund af de politiske følger af Treårskrigen (1848-1851) og den politiske udfordring, der fulgte af, at Frederik 7. efter al sandsynlighed ikke kom til at efterlade sig en arving til den danske trone.

I 1848 havde de nationalliberale undersøgt muligheden for, at kongen adopterede en prins fra det svenske kongehus, som en løsning på problemet med den manglende tronarving (Glenthøj 2014, s. 218). Det blev ikke til noget, da det bl.a. stred mod Ruslands interesser. En svensk prins som dansk tronarving ville betyde et mere forenet Skandinavien, noget Rusland ikke ønskede. Rusland arbejdede i stedet for at opretholde helstaten, dvs. kongeriget Danmark og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenburg, under den danske konges herredømme. Der var heller ikke enighed om, hvordan arvefølgen skulle fortolkes i Holsten. For at opretholde helstaten søgte man, at løse dette problem ved at etablere en arvefølge sanktioneret af stormagterne. Efter at en række forslag var faldet til jorden, foreslog den russiske zar Nikolaj 1. i 1851 prins Christian af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg som ny tronfølger. Stormagterne England, Frankrig, Østrig og Preussen tiltrådte året efter forslaget med vedtagelsen af Londontraktaten den 8. maj 1852.

Traktaten skulle sikre "Opretholdelse af det Danske Monarkies Integritet og Anerkjendelse af en ny Arvefølgeordning" (jf. opslaget "Londontraktaten, 8. maj 1852" på danmarkshistorien.dk). Med traktaten blev det slået fast, at prins Christian, den senere Christian 9., og hans hustru Louise af Hessen samt efterkommere skulle arve den danske trone og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg.

Grundtvigs fædrelandsdigt er skrevet som et slags svar på konsekvenserne af 'den europæiske nødvendighed'. Det var C.A. Bluhme og hans regerings betegnelse for den politik, der søgte at holde sammen på helstaten. Dette var i tråd med England, Frankrig, Østrig, Preussen, Rusland og Sverige-Norges ønsker og krav, og det skulle sikre ro i Østersøområdet og lægge en dæmper på de voksende krav om frie forfatninger rundt omkring i Europa.

Fædrelandsdigtets forbindelse til de politiske begivenheder som følge af Londontraktaten etableres af Grundtvig via titlen, der er en omskrivning af C.A. Bluhmes betegnelse 'den europæiske nødvendighed'. Det var hans og regeringens opsummering af de nødvendige realpolitiske løfter, han måtte give stormagterne for at imødekomme traktatens bestemmelser om helstatens opretholdelse. Løfterne indebar bl.a., at hertugdømmernes stænderforsamlinger skulle omformes til landdage med selvstændige forfatninger, ligesom de skulle deltage i udformningen af en fælles forfatning for helstaten. Dette løfte blev givet, skønt Holsten ikke ønskede en helstatsforfatning (Glenthøj 2014, s. 222-224). Mens Bluhme søgte at forfølge 'den europæiske nødvendighed', udtrykte Grundtvig sig kritisk om den i sit fokus på, hvad der skulle til for, at Danmark kunne overleve som selvstændig nation.

2 "Den Danske Nødvendighed"

Digtet kan efter indholdet deles i to omtrent lige store dele. Den første del dækker strofe 1-12, den anden del strofe 13-20.

De første 12 strofer beskriver farerne for Danmark, hvis helstaten skal bevares for enhver pris. Digtet åbner med en apostrofe i form af et ordsprog, hvor Grundtvig påkalder sig retten til nødværge. Strofe 3 understreger, at nødværgeren gælder i forhold til alle love. Retten til nødværge får Grundtvig til at stille to retoriske spørgsmål: Hvad er ret foruden magt (strofe 5), og hvad er magt foruden ret (strofe 6)? Svaret er, at tålmodighed kan være et værn mod uretten, men i sidste ende må enhver værge for sig, som han kan, når liv og gods og ære er truet. Især når man bliver angrebet af nogen, der ikke har retten på sin side (strofe 7). Det er de europæiske stormagters interesser, udtrykt gennem Londontraktatens bestemmelser om opretholdelse af helstaten, som er den lov, der if. Grundtvig kan brydes under henvisning til nødretten. Opretholdelsen må ikke gå ud over Danmark som selvstændig nation. Når nødretten kan tages i brug, skyldes det truslen fra Tyskland (strofe 11). Den tyske trussel skal ikke imødegås med magt men med kærlighed. I Danmark er der intet skel mellem magt og ret; de to går hånd i hånd i kraft af fædrelandskærligheden (strofe 12). I de sidste 8 strofer nævnes ordet kærlighed i alt 12 gange. Der er tale om bl.a. fædrelandskærlighed (strofe 13), kærligheden som lovens fylde (strofe 15), den

himmelske og jordiske kærlighed (strofe 16) og kærligheden som livets forudsætning og modsætning til døden (strofe 19).

Når Danmark kan forsvare sig med kærlighed mod den tyske trussel, af Grundtvig sammenlignet med Ragnarok, da skyldes det, at danskerne har fået "Lys og Liv og Størke [dvs. styrke]" rakt ned fra himlen i en fjern mytologisk fortid (strofe 17). Denne mytologiske reference forklares i en fodnote, skønt strofe 17 gør netop den arvede styrke fra den mytologiske fortid til et særligt og iboende dansk kendetegn. Det er ikke usædvanligt, at Grundtvig må forklare sine mytologiske referencer i fodnoter til sine fædrelandsdigte og -sange (Damsgaard 2014, s. 101 f.).

3 "Den Danske Nødvendighed" i *Højskolesangbogen*

Fædrelandsdigtet er optaget i *Højskolesangbogen* (2020) i et uddrag med titlen "Kærlighed til fædrelandet" (nr. 381a). Titlen er hentet fra første vers i strofe 13. Uddraget består af de sidste 8 strofer af førstetrykkets 20 strofer. Med den nye titel og udeladelsen af de første 12 strofer nedtones de polemiske og politiske elementer i sangen til fordel for besyngelse af Danmarks glørværdige og mytologiske fortid. Uddraget blev optaget i sangbogen første gang i 1939 (13. udg.) med 6 strofer, og med samme titel som i *Højskolesangbogen* fra 2020. Versionen af sangen i 13. udg. består af førstetrykkets strofe 13-15 og 18-20 (*Folkehøjskolens Sangbog* 1939, nr. 492).

4 Anvendt litteratur

- Damsgaard, Johan (2014) "Fædrelandssangen" i *Ved lejlighed. Grundtvig og genrerne*, red. Sune Auken og Christel Sunesen, s. 95-123. Hellerup.
- *Folkehøjskolens Sangbog* (1939), 13. udg. Odense.
- *Højskolesangbogen* (2020), 19. udg. København.
- Glenthøj, Rasmus (2014) *1864 – Sønner af de Slagne*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1939) "Kærlighed til fædrelandet" i *Folkehøjskolens Sangbog*, nr. 492, 13. udg. Odense.
- Grundtvig, N.F.S. (2020) "Kærlighed til fædrelandet" i *Højskolesangbogen*, nr. 381a, 19. udg. København.

5 Anvendte websider

- [Londontraktaten af 8. maj 1852](#) (2. oktober 2023)